

Samráðsgátt stjórnvalda
Heilbrigðisráðuneyti
Skrifstofa heilbrigðisþjónustu

28. september 2026

Enfi: Umsögn um hvítbók um endurhæfingarþjónustu (S-160/2026).

Stjórn Samtaka sveitarfélaga og atvinnuþróunar á Norðurlandi eystra (SSNE) þakkar fyrir tækifærið til að veita umsögn um hvítbók um endurhæfingarþjónustu. Stjórn SSNE styður megináherslu hvítbókarinnar um að endurhæfing verði samþættur og sjálfsagður hluti heilbrigðisþjónustunnar, að þjónustan verði einstaklingsmiðuð og samfelld og að skipulag, gæði og fjármögnun byggji á samræmdu mati og traustum gögnum.

Stjórn SSNE telur að stefnumörkunin þurfi að taka mun skýrar mið af landfræðilegri dreifingu þjónustunnar, byggðasjónarmiðum og þeim innviðum sem sérhæfð endurhæfing byggir á. Markmið um jafnt aðgengi óháð búsetu verður ekki tryggt með almennri yfirlýsingu einni saman. Það þarf að birtast í skilgreindu hlutverki þjónustuveitenda, mælanlegum viðmiðum, svæðisbundinni mönnun, fjármögnun og tímasettri framkvæmdaáætlun.

Sjúkrahúsið á Akureyri og Kristnes

Hvítbókin staðfestir mikilvægt hlutverk Sjúkrahússins á Akureyri í endurhæfingarþjónustu landsins. Þar kemur fram að SAK sé næststærsti opinberi þjónustuveitandinn á þessu sviði og að starfsemi sjúkrahússins, þar með talið Kristness, sinni bráða- og sérhæfðri endurhæfingu á efri stigum þjónustupírámídans. Stjórn SSNE telur að þessi staða þurfi að endurspeglast í skýru og formlegu hlutverki SAK sem svæðisbundins sérfræðisjúkrahúss og öflugrar miðstöðvar endurhæfingar utan höfuðborgarsvæðisins.

Haustþing SSNE 2026 lýsti í ályktun sinni (sjá viðauka 1) þungum áhyggjum af óvissu um framtíð þjónustu, húsnæðis og innviða á Kristnesi. Þingið áréttaði að breytingar á skipulagi heilbrigðisþjónustu megi ekki leiða til þess að sérhæfð endurhæfingarþjónusta veikist eða leggist af í landshlutanum og skoraði á ríkið að móta skýra framtíðarsýn um nýtingu, viðhald og uppbyggingu húsnæðis og innviða á staðnum. Jafnframt var kallað eftir nánú samráði við SAK, Eyjafjarðarsveit og aðra hagaðila og heildstæðu mati á byggðalegu gildi Kristness, aðgengi íbúa Norðurlands að þjónustu og samfélagslegum áhrifum ákvarðana.

Stjórn SSNE gerir alvarlega athugasemd við að húsnæði endurhæfingarstofnana sé tekið út fyrir viðfangsefni hvítbókarinnar. Ekki er unnt að aðskilja framtíð þjónustunnar frá þeirri aðstöðu og þeim sérhæfðu innviðum sem hún byggir á. Stjórn SSNE krefst þess því að samhliða endanlegri stefnu verði birt tímasett og fjármögnuð áætlun um framtíð endurhæfingarstarfsemi á Kristnesi. Þar verði

tryggð samfella í þjónustu, varðveisla sérþekkingar, fullnægjandi starfsaðstaða og fyrirsjáanleiki fyrir starfsfólk, notendur og nærsamfélagið.

Byggðalinsa og búsetufrelsi

Stjórn SSNE vísar til nýrra leiðbeininga innviðaráðuneytisins um mat á áhrifum lagafrumvarpa á byggðarlög og búsetufrelsi. Þótt leiðbeiningarnar hafi fyrst og fremst verið gefnar út vegna undirbúnings lagafrumvarpa er sérstaklega tekið fram að þær nýtist einnig við stefnumótun, áætlanagerð og aðra ákvarðanatöku stjórnvalda. Stjórn SSNE telur því mikilvægt að byggðalinsu verði beitt með formlegum hætti við endanlega mótun og innleiðingu stefnu um endurhæfingarpjónustu.

Matið þarf að greina fyrirfram hvort fyrirhugað skipulag, tilfærsla verkefna eða breytingar á fjármögnun hafi ólík áhrif eftir landshlutum og á búsetuskilyrði. Niðurstöðurnar þurfa að vera gagnsæjar og hafa raunveruleg áhrif á forgangsroðun, þjónustukaup og fjárveitingar.

Jafnt aðgengi þarf að vera raunverulegt

Stjórn SSNE styður stigskipta þjónustu og aukna þjónustu í nærumhverfi. Jafnt aðgengi getur þó ekki falist í því einu að einstaklingar utan höfuðborgarsvæðisins eigi rétt á tilvísun í fjarlæg úrræði. Íbúar Norðurlands eystra þurfa raunhæfan aðgang að sérhæfðri legu-, dag- og göngudeildarþjónustu í landshlutanum. Við skipulag þjónustunnar þarf sérstaklega að taka mið af ferðatíma og ferðakostnaði notenda og aðstandenda, veðurfari, færni notenda, aðgengi að sérhæfðu starfsfólki og getu nærþjónustu til að sinna eftirfylgd. Langar ferðir geta valdið verulegri röskun fyrir einstaklinga og fjölskyldur þeirra og orðið sjálfstæð hindrun í aðgengi að þjónustu.

Stefnunni þurfa því að fylgja svæðisbundin lágmarksviðmið og opinberir mælikvarðar um biðtíma, framboð þjónustu, ferðafjarlægð, synjanir, mönnun, samfellu eftir útskrift og árangur. Birta þarf niðurstöður eftir heilbrigðisumdæmum svo unnt sé að meta hvort jafnræði náist í reynd og bregðast tímanlega við þjónustubresti.

Þjónustustig, nærþjónusta og ábyrgð

Meginreglan um að þjónusta fari fram á lægsta stigi sem mætir þörfum einstaklings er skynsamleg, en hún má ekki verða sjálfstæð sparnaðarröksemd. Ekki má flytja ábyrgð frá sérhæfðri þjónustu yfir á heilsugæslu, félagsþjónustu sveitarfélaga, skóla eða fjölskyldur nema viðeigandi fagþekking, úrræði og fjármagn fylgi. Áður en verkefni eru færð milli þjónustustiga þarf að liggja fyrir kostnaðarmat, skýr ábyrgðarskipting og samkomulag við viðkomandi sveitarfélög og þjónustuveitendur.

Mannauður, menntun og rannsóknir

Hvítbókin staðfestir að skortur á sérhæfðu starfsfólki sé sérstaklega áberandi utan höfuðborgarsvæðisins. Almenn markmið um nýliðun nægja því ekki. Gera þarf svæðisbundna og tímasetta mannaflaáætlun fyrir endurhæfingu, meðal annars um náms- og sérnámsstöður, starfsþjálfun, sameiginlegar stöður milli stofnana, ferðateymi, fjarstuðning og faglega starfsþróun. Mikilvægt er að nýta styrkleika SAK, Háskólans á Akureyri og t.a.m. Verkmenntaskólans á Akureyri til að efla menntun, rannsóknir og þverfaglega sérþekkingu.

Fjármögnun og þjónustukaup

Greining hvítbókarinnar sýnir að stór hluti fjármögnunar er bundinn við fáa stóra þjónustuveitendur. Framtíðarfjármögnun og þjónustukaup þurfa að byggjast á þjónustubörf eftir landshlutum en ekki aðeins sögulegri nýtingu. Taka þarf tillit til dreifðrar búsetu, fámennis, fjarlægða, viðbragðsgetu og þess að einingarkostnaður getur verið hærri þar sem tryggja þarf lágmarksframboð þjónustu. Samningsfyrirkomulag má hvorki veikja þjónustu í dreifðum byggðum né ýta undir óæskilega samkeppni um takmarkaðan sérhæfðan mannauð.

SSNE styður aukna nýtingu fjarheilbrigðisþjónustu og stafrænna lausna, sérstaklega til ráðgjafar, eftirfylgdar og miðlunar sérþekkingar. Slík þjónusta þarf þó að vera viðbót við staðbundna þjónustu en ekki staðgengill hennar. Greiðslukerfi þarf að styðja fjarþjónustu þar sem hún er faglega viðeigandi og jafnframt þarf að tryggja trausta fjarskipta- og upplýsingainnviði um land allt.

Að lokum

Til að draga saman helstu atriðin úr umsögninni þá eru eftirfarandi atriði sem stjórn SSNE leggur áherslu á:

1. að byggðalinsu verði beitt við endanlega stefnumörkun og innleiðingu og birt verði sérstakt mat á svæðisbundnum áhrifum;
2. að hlutverk SAK sem miðstöðvar sérhæfðrar endurhæfingar utan höfuðborgarsvæðisins verði skilgreint og eftt;
3. að samhliða stefnunni verði lögð fram tímasett og fjármögnuð framtíðaráætlun fyrir Kristnes, unnin í nánú samráði við SAK, Eyjafjarðarsveit og aðra hagaðila;
4. að sett verði mælanleg svæðisbundin viðmið um aðgengi, biðtíma, mönnun, samfellu og árangur;
5. að verkefnatílfærsla til heilsugæslu eða sveitarfélaga fari ekki fram án skýrrar ábyrgðar, kostnaðarmats, samráðs og fullnægjandi fjármögnunar;
6. að gerð verði sérstök mannaflááætlun fyrir endurhæfingarþjónustu utan höfuðborgarsvæðisins;
7. að þjónustukaup og fjármögnun taki mið af byggðalegum aðstæðum og tryggi fjölbreytt og sérhæft þjónustufamboð í landshlutunum.

Stjórn SSNE styður þá framtíðarsýn að endurhæfing verði samþætt, samfelld og einstaklingsmiðuð þjónusta. Til að sú sýn nái til allra landsmanna þarf hún þó að byggja á raunverulegu búsetufrelsi, svæðisbundinni þjónustugetu og ábyrgri uppbyggingu innviða. Í samræmi við bókun Haustþings SSNE 2026 leggur stjórn SSNE sérstaka áherslu á að stjórnvöld eyði núverandi óvissu um Kristnes og tryggi að sérhæft endurhæfingarþjónusta á Norðurlandi verði varðveitt og eflað til framtíðar.

Fyrir hönd SSNE,

Albertína Friðbjörg Elíasdóttir, framkvæmdastjóri